

Předehra Vězeň č. 2988

Z VĚZNICE JEHO VELIČENSTVA V PETERHEADU, viktoriánské pevnosti na drsném pobřeží severovýchodního Skotska, byl 23. ledna roku 1925 propuštěn William Gordon, později známý jako „vězeň č. 2988“.¹ Dějiny by Gordona velice pravděpodobně vůbec neznaly, nebýt jeho jedné životně důležité anatomické zvláštnosti: měl totiž nasazovací zubní protézu. Toho dne měl pod protézou ukrytu drobnou kuličku v celofánu proti provlhnutí a v ní naléhavou zprávu od spoluvězně. Ačkoli vězeňský personál Gordona před propuštěním důkladně prohledal, nikoho nenapadlo prohlédnout mu dásně. A tak spatřil světlo světa vzkaz, jehož završením o téměř tři roky později bylo propuštění Oscara Slatera z doživotních nucených prací.²

Místo dřívějšího úsilí právníků o jeho osvobození se v tomto posledním případě uplatnila zoufalá lest samotného Slatera. Vzkaz napsaný tužkou na útržku hnědého toaletního papíru propašoval Gordonovi během vězeňského debatního kroužku.³ Nepozorovaně podstrčená kulička byla nejbezpečnějším prostředkem jejich vzájemné komunikace: jako ve většině tehdejších britských věznic platil i v Peterheadu režim přísně dodržovaného ticha.⁴ Vězňové, strážení ve dne v noci ozbrojenými strážemi, spolu směli hovořit, jen když to vyžadovala jejich práce.⁵ Za oslovení spoluvězně přes větrák mezi celami už byl Slater kázeňsky trestán.⁶

Dnes již chatrný a vybledlý vzkaz je uchováván v archivu Mitchellovy knihovny v Glasgow. Je psán osobitým stylem a pravopisem a stojí v něm:

Gordone můj milý, přeju ti hodně štěstí, a esli se ti bude chtít, udělej pro mě, prosím tě, co se dá. Ať se anglická veřejnost dozví, co si o mě myslíš a vůbec. Prožili jsme vedle sebe pět let, tak to jistě zvládneš. Drž se dál od vězení, kamaráde, a zvlášť od týhle Bohem zapomenutý díry. Sbohem, Gordone, už se asi neuvidíme, ale doufejme, že to třeba bude i jinak.

*Tvůj přítel
Oscar Slater*

PS: Prosím tě, nezapomeň napsat nebo navštívit Conana D...⁷

Gordon dodržel Slaterovy pokyny, jak můžeme usuzovat z druhého dokumentu, anonymního dopisu, který přišel do Peterheadu v polovině února. Byl adresován Oscaru Slaterovi a psalo se v něm:

Jen pár řádek, které ti snad zvednou náladu. Máš venku věrné přátele, kteří pro tebe dělají, co můžou, takže neklesej na duchu. Mám ti vyřídit od sira Arthura Conana Doylea, že s tebou z celého srdce soucítí a veškerou vahou své osobnosti se hodlá zasadit o tvou věc... Pár řádek od tebe by nás potěšilo, takže se ozvi, jestli můžeš psát. Mezitím se drž a doufej v nejlepší a pamatuj, že pro tebe děláme, co je v našich silách.⁸

Vězeňský personál předpokládal, že dopis psal Gordon, a psaní zadržel. Slater se o něm tedy nedozvěděl, nicméně jeho naléhavá zpráva splnila svůj účel: přesvědčila Conana Doylea, který se dlouhodobě s veškerým nasazením, leč marně, domáhal zmírnění Slaterova trestu, aby se naposledy ujal skutečného případu.

ZLOČIN, ZA KTERÝ Oscar Slater v poslední chvíli unikl katově oprátce, byl – slovy spisovatele konce dvacátého století – „případem vraždy, která bývá v dějinách kriminalistiky často označována jako „vražda, jež nemá obdoby“.⁹ Vyznačovala se nezměrnou brutalitou, přičemž oběť byla kultivovaná, zámožná a poněkud výstřední žena. Policie pracovala pod tlakem, a aby případ co nejrychleji vyřešila, obratem oznámila podezřelého: měl jím být šestatřicetiletý Oscar

Slater, který téhož roku přijel do Glasgow se svou mladou francouzskou milenkou, údajně zpěvačkou v nočním podniku, ve skutečnosti však zřejmě prostitutkou.

V očích eduardovského Glasgow byl Slater nanejvýš vhodným pachatelem; cizinec – rodilý Němec – a Žid. Svým okázalým světáckým životním stylem urážel citění tehdejší doby. Střídavě se představoval jako dentista či obchodník s drahokamy, přičemž obecně se mělo za to, že se živí hazardem. Už před vraždou ho glasgowská policie sledovala s cílem zatknout ho za kuplířství. (Tehdejší uhlazenou mluvou proti němu chtěli vznést obvinění za „nemravné soužití“.)

Soudní řízení se Slaterem se konalo v Edinburghu v květnu roku 1909, přičemž obvinění proti němu vycházela z nepřímých důkazů či naprostých lží. „Opírat se o nepřímé důkazy je ovšem krajně riskantní,“ píše Conan Doyle. „Může se zdát, že ukazují přímo k jedné věci, ale podíváte-li se na ně jen z trochu jiného úhlu, možná zjistíte, že svědčí stejně přesvědčivě o něčem zcela jiném.“¹⁰ Jsou to slova Sherlocka Holmese v příběhu „Záhada Boscombského údolí“ z roku 1891. Lze je chápat jako jednoznačné předznamenání Slaterova případu.

Po sedmdesáti minutách zvažování shledala porota Slatera vinným a soudce vynesl rozsudek smrti oběšením. Rozsudek byl děsivým způsobem konečný, protože ve Skotsku tehdy neexistovaly odvolací trestní soudy. (Příležitostně udělovaná milost byla výsadním právem britského panovníka.) V mezidobí trvajícím téměř tři týdny, než mu byl trest zmírněn na doživotní nucené práce, zařídil Slater vše potřebné ke svému pohřbu. Poté ho dopravili do Peterheadu, kde téměř dvě desítky let měřil kroky stísněnou celou, lámal žulu a spílal dozorcům.

NĚKDY KONCEM ROKU 1911 nebo na začátku roku 1912 se Slaterovi obhájci obrátili na Conana Doylea s prosbou o pomoc. A třebaže Slaterův nedžentlmenský způsob života odsuzoval, dospěl Conan Doyle – mimochodem sám Skot – zakrátko k přesvědčení, že případ je skvrnou na britské pověsti. Zpytavým pohledem přezkoumal všechny aspekty zločinu, vyšetřování a soudního přelíčení, v roce 1912 vydal knihu *The Case of Oscar Slater* (Případ Oscara Slater),

v níž kauzu tvrdě odsoudil. Napsal spousty dopisů do britských novin, redigoval, vydal a kritickým úvodem opatřil knihu *The Truth About Oscar Slater* (Pravda o Oscaru Slaterovi“), kterou v roce 1927 napsal novinář William Park, a v zájmu Slaterovy věci se vši silou zasa- zoval u nejlivnějších představitelův Británii.

V listopadu roku 1927 konečně přišlo omilostnění. Poté, co byl ve Skotsku zřízen odvolací soud pro trestní záležitosti, o který se Conan Doyle svým úsilím do značné míry přičinil, byl případ v roce 1928 přezkoumán a rozsudek nad Slaterem zrušen. Během soudního pro- jednávání Conan Doyle působil jako dopisovatel jednoho britského deníku a při této příležitosti se také on a Slater poprvé a naposledy setkali tváří v tvář. A po triumfálním verdiktu přišla hořká roztržka přímo před zraky veřejnosti.

Tyto události byly dlouhou, bolestnou dohrou jedné velice podivné příhody, k níž došlo v Glasgow v prosinci roku 1908, asi týden před smrtí Marion Gilchristové – a déle než týden předtím, než se Sla- ter vůbec dozvěděl, že existuje – přičemž se o ní celá léta nevědělo. V tom týdnu se slečna Gilchristová svěřila přinejmenším jedné osobě s přesvědčením, že ji někdo zavraždí.